

Invisible talents! Waarde van (h)erkennen en aanmoedigen van talenten van 80-plussers

Auteurs: Sybrit van den Berg, Franka Bakker, Chloe Butler, Laura Christ

Kernwoorden: 80-plussers, Gespreksvoering, Sociale participatie, Talenten

Hoewel het merendeel van de 80-plussers in Nederland thuiswonend is, worden zij nog vaak gezien als een groep die zorg nodig heeft. Dat zij ook iets bij te dragen hebben aan de gemeenschap/samenleving is nauwelijks zichtbaar, wordt niet benoemd en door professionals wordt er doorgaans niet naar gevraagd. Bij het inzetten van talenten neemt het zelfvertrouwen van de ouderen toe en werkt het preventief tegen ziekte en kwetsbaarheid (RIVM, 2018). Echter, voordat talenten ingezet kunnen worden, welke talenten hebben 80-plussers en hoe worden deze ontdekt?

Invisible talents

Invisible talents is een Europees tweejarig project dat wordt gesubsidieerd door het Erasmus+ Program. *Invisible talents* heeft als doel de talenten en maatschappelijke bijdragen van ouderen – in het bijzonder van mensen op hoge leeftijd – te stimuleren en zichtbaar te maken. *Invisible talents* wordt in vijf Europese landen uitgevoerd. De Nederlandse partner is Stichting Bij de Tijd in samenwerking met organisaties, opleidingen en maatschappelijke initiatieven met, voor en door 80-plussers (tabel 1).

Tabel 1 Overzicht Samenwerkingspartners

Nationaal	Internationaal
Stichting Bij de Tijd	Queraum Oostenrijk
Fonitys Eindhoven	ISIS Duitsland
Windesheim Zwolle	Lunaria Italië
Universiteit Utrecht	Vytautas Magnus University Litouwen
Modestraat Amsterdam	AGE Platform Europe

Bron: *invisible talents* factsheet, 2019

Tabel 1 Overzicht Samenwerkingspartners

Door ouderen, niet alleen 80-plussers maar van alle leeftijden, steun te bieden bij hun deelname aan het sociale leven en hun bijdrage zichtbaar te maken, wordt het concept van actief en gezond ouder worden en het menselijk streven naar zingeving en waardering serieus genomen.

Sociale participatie en talenten

Binnen het project *Invisible talents* wordt sociale participatie gedefinieerd als het vermogen om vanuit eigen talenten een betekenisvolle bijdrage te kunnen leveren aan de gemeenschap (Invisible Talents, 2019, zie kader 1). Het woord 'talent' is een sleutelwoord binnen het project. In het *Invisible talents* project wordt het woord 'talent' heel breed opgevat en gebruikt als synoniem voor alle ervaring, kennis, capaciteiten en interesses van mensen. Talent, zoals het project het definieert is meer dan een 'gave'; talenten kunnen worden ontwikkeld, (her)ontdekt en gedeeld met de mensen om hen heen (Invisible Talents,

2019).

Sociale participatie

Sociale participatie betekent niet voor iedereen hetzelfde. Sommige ouderen zijn geïnteresseerd in het gemeenschapsleven, intermenselijke relaties, en sportieve of culturele activiteiten. Anderen zijn geïnteresseerd in religieuze, spirituele of politieke thema's. Sommigen zijn bereid een actieve rol en/of verantwoordelijkheid op zich te nemen, terwijl anderen liever deelnemer zijn van hetgeen hen wordt aangeboden. Ieder mens moet voor zichzelf uitzoeken wat hij/zij wel of niet (meer) wil doen en hoe zijn/haar leven vorm te geven. Het is belangrijk om de mogelijkheden waarover mensen beschikken te koppelen aan hun wensen en dromen (Invisible Talents, 2019).

Werkwijze *Invisible talents*

De medewerkers van *Invisible talents* ontwikkelen verschillende manieren/tools om de talenten van 80-plussers te (her)ontdekken, (h)erkennen, ontplooien en zichtbaar te maken. Alle internationale partners zijn in hun land gestart met een literatuurstudie en hebben 10 tot 12 interviews met experts/stakeholders gedaan om meer inzicht te krijgen in het belang van het onderwerp en belangrijke aspecten voor het ontwikkelen van tools voor zorg- en welzijnsprofessionals (zie kader 2). De internationale partners komen binnen de looptijd van het project een aantal keer bij elkaar om bevindingen te bespreken, vervolgplannen te concretiseren en tot gezamenlijke (concept)tools te komen. Daarbij vindt in elk partnerland samenwerking plaats met praktijkpartners in zorg en welzijn en worden ervaringen opgedaan met de (concept)tools. Deze tools worden getest doormiddel van pilots en andere activiteiten in eigen context van het partnerland. Zo wordt vanaf november 2019, in samenwerking met buurtcentrum Modestraat Amsterdam en een groep van 7 ouderen (68-92 jaar) de methodiek 'De Droomfabriek' getest. Samen met twee professionals brengen de ouderen hun talenten, wensen en dromen in kaart en helpen elkaar deze te realiseren.

Uitkomsten internationaal onderzoek

Experts en stakeholders merkten op dat maatschappelijke participatie van ouderen sterk afhankelijk is van biografische factoren. Mensen die al op jongere leeftijd actief zijn, blijken meer geneigd om deze levensstijl ook op latere leeftijd voort te zetten. Ouderen die niet gewend zijn om hun stem en mening te laten horen en hun kennis en talenten in te zetten, nemen daarentegen minder vaak deel aan activiteiten. Zij hebben daardoor minder gelegenheid om te leren en betrokkenheid, waardering en erkenning te ervaren. Dat terwijl ze wel graag bij willen dragen aan de samenleving. Soms is alleen een duwtje in de rug of enige inspiratie nodig om waardevolle talenten te (her)ontdekken en de bijdrage van mensen op hoge leeftijd aan hun gemeenschap te promoten.

Het ouderenperspectief centraal; een kleinschalig kwalitatief onderzoek

In Nederland zijn daarnaast in samenwerking met studenten Verpleegkunde en Toegepaste Gerontologie in het eerste jaar van het project twee aanvullende onderzoeken gedaan onder ouderen, bestaande uit semigestructureerde interviews met de onderzoeksvragen:

- Welke talenten hebben 80-plussers? (Vreeman & van Oosten, 2018)(van den Berg, 2020)
- Wat is de waarde van het in gesprek gaan over talenten voor 80-plussers? (van den Berg, 2020)

Om een antwoord te geven op de eerste vraag zijn achttien 80-plussers geïnterviewd; twaalf ouderen die thuiszorg ontvingen door studenten Verpleegkunde en zes ouderen die bekend waren bij een welzijnsorganisatie door een student Toegepaste Gerontologie. Door deze gesprekken te voeren met 80-plussers is kennisgemaakt met het mogelijk positief bijeffect van een gesprek over talenten. Zo bleek namelijk dat één van de eerste 12 respondenten na het gesprek over talenten op eigen initiatief de ergotherapeut heeft benaderd om weer te helpen wandelen (via Nordic Walking) omdat de respondent dat altijd zo leuk had gevonden. Dit is de aanleiding geweest voor het tweede onderzoek; wat is de waarde van het in gesprek gaan over talenten voor 80-plussers? Wat doet het met hen?

Met de tweede groep van zes respondenten is daarom twee keer gesproken; de eerste keer over talenten en tijdens een

vervolggesprek één of twee weken later over de waarde van het gevoerde gesprek. Het in gesprek gaan over talenten hield in dat er een aantal vragen zijn gesteld over waar iemand goed in is, waar iemand van houdt en wat iemand leuk vindt, zowel vroeger als nu.

Talenten van 80-plussers

De (groepen) talenten van thuiswonende 80-plussers die uit de verkenning naar boven zijn gekomen, zijn in tabel 2 weergegeven. De respondenten willen door uitoefening van hun talenten – net als mensen jonger dan 80 jaar – graag van betekenis zijn en het gevoel hebben mee te kunnen doen in het sociale leven en in de samenleving. Barrières om deze talenten (volledig) in te zetten hebben volgens de respondenten te maken met gezondheidsproblemen (ziekte, afname mobiliteit, verminderd inspanningsvermogen), met afhankelijkheid van anderen, met afhankelijkheid van vervoer en van zorg, met een beperkt netwerk, en met verlieservaringen.

“Zelf kan ik nog wel behoorlijk zingen. Maar ik vind het heel leuk om mensen daar te helpen in het koor. Ik kan de mensen helpen het lied opzoeken. Of ik kan de mensen motiveren: ‘Ken je dat soms?’” – vrouw, 87 jaar

Talenten	
Actief en sportief zijn	Zwemmen, fietsen, wandelen, gym, bewegen, bloemschikken, tuinieren, buiten zijn en reizen, natuur, sjoelen, dagjes weg, reizen, kaarten
Sociale vaardigheden, zorgzaamheid	Sociaal betrokken, nieuwe mensen ontmoeten, omzien naar een ander, betrokken, vrijwilligerswerk, koffie schenken, bezoekwerk, vertrouwen, open en opmerkzaam, zorg dragen voor anderen, luisteren naar anderen, respect hebben, contacten via aansluiten bij clubs, koken voor anderen, kennis delen in netwerk
Huishouden runnen/ organiseren, leidinggeven	Vias ophangen en strijken, schoonmaken, boodschappen, koken, klooien in huis, organisatie gezinsleven, cursussen geven, organiseren van activiteiten
Creativiteit	Handwerken, naaien en breien, maken van dingen voor anderen (beeldjes, tassen, kransjes, poppekleertjes), naaien, haken, sap maken, breien, modieuze, lezen, puzzelen, schrijven, literatuur, muziek, zingen en neuriën, toneel, modeltreintjes
Intellectueel vermogen	Intelligent, goed geheugen, puzzelen, politiek, denkspelletjes, relativeren, leergierigheid, nieuws volgen
Aanpassingsvermogen, doorzettingsvermogen	Omgaan met rare gebeurtenissen, open voor nieuwe technologieën (tablet, mobiel, computer), met tijd meegaan, activiteiten hervatten

Tabel 2 Talenten van 80-plussers

Waarde van gesprek over talenten

Na afloop is het gesprek geëvalueerd met de respondenten. Het gesprek over talenten met 80-plussers werd door hen als zeer prettig, fijn en nuttig ervaren. Toch worden de vragen met betrekking tot talenten niet vaak aan hen gesteld. Professionals voeren dit gesprek niet volgens de respondenten.

“Eigenlijk vraagt nooit iemand naar mijn kwaliteiten”. – vrouw, 88 jaar

Het in gesprek gaan over talenten doet verschillende dingen met de respondenten (zie tabel 3). Het levert onder andere

bewustzijn op bij deze 80-plussers. De respondenten geven aan dat ze beseffen dat ze veel doen en dit geeft hen een dankbaar gevoel. De 80-plussers krijgen aandacht en dat waarderen ze. Deze aandacht in combinatie met de positieve vragen en de bewustwording resulteert in een goed gevoel tijdens en na het gesprek. Ook geven de respondenten aan dat zij tijdens en na het gesprek nadenken over hun talenten en andere positieve dingen in het leven, zoals familie. De 80-plussers ontdekken nieuwe talenten en ondernemen nieuwe activiteiten zoals bijvoorbeeld het natekenen van een mooie Oud en Nieuw kaart en vrijwilligerswerk. Door in gesprek te gaan over talenten wordt er teruggekeken naar het verleden, waardoor mogelijk meer zelfinzicht ontstaat.

"Nu ik hier over praat, besef ik weer hoe leuk ik dat vind." – vrouw, 83 jaar

Waarde	
Aandacht	Verhaal kwijt, leuk om over talenten te praten, ervaring delen, 'ik praat graag over talenten', fijn dat er gevraagd wordt naar talenten – normaal kijkt niemand daarnaar om, 'mensen kijken naar je om', 'geen mens kijkt verder naar je om', lekker gekletst.
Inzichten	Besef dat ik nog veel doe, tot inzichten gekomen over hoe ik nu bij de buurt hoor en wat ik betekenen, bewuster geworden van de talenten die ik heb, dankbaar dat ik het nog mag doen, realiseren wat ik nog allemaal kan, nagedacht over hoeveel ik nog kan geeft dankbaar gevoel, laat je nadenken over jezelf en over wat je allemaal nog doet, meer waarderen over wat je nog wel kan, besef dat je minder moet doen, tijdens het gesprek verwerken wat er allemaal is gebeurd in het verleden.
Ontdekken & ondernemen	Leuk dat we zo snel talenten hebben ontdekt, fijn gesprek; kom erachter wat ik nog allemaal kan, nieuw talent ontdekt, nieuwe activiteit opgepakt, 'ik denk erover na en ik word weer geprikkeld om iets te gaan ondernemen', 'Je staat er nooit bij stil en zo ratel je nog wat op'.
Goed gevoel	Heel gezellig, erg zinnig, heel nuttig, dankbaarheid, mag vaker komen, blij, bevoorecht, 'door deze vragen voel ik mij beter in mijn vel', 'Je betreft ze weer bij de maatschappij'.

Tabel 3 Waarde van gesprek over talenten voor 80-plussers

Rol van professionals

Resultaten van de interviews met 80-plussers zijn besproken met zorg- en welzijnsprofessionals (twee teams van wijkverpleegkundigen en twee ouderenadviseurs), waarbij is gevraagd hoe zij hun rol zien en wat zij nodig hebben om vaker in gesprek te gaan met 80-plussers over hun talenten. Hieruit bleek dat de professionals talenten goed kunnen benoemen en zich bewust zijn van het belang om met ouderen in gesprek te gaan over hun talenten. Maar zij geven ook aan dat zij handvatten nodig hebben om concreet met de 80-plussers te praten over hun talenten en te bepalen wat zij kunnen doen om de 80-plussers de talenten (meer) te laten gebruiken met de barrières die er al dan niet zijn. De professionals gaven aan dat zij een luisterend oor kunnen bieden, belangstelling kunnen tonen in de persoon, kunnen stimuleren om (weer) iets met het talent te doen en kunnen ondersteunen in het opbouwen van een sociaal netwerk. Anderzijds hebben zij inspiratie nodig om de 80-plussers hierin te kunnen prikkelen.

Bewustwording

Een gesprek met een 80-plussers over zijn/haar talenten heeft veel waarde voor hem/haar op verschillende gebieden. Vanuit deze verkenning lijkt er nog veel ruimte te zitten in het voeren van dergelijke gesprekken; waar(om) gebeurt het wel/niet? Om deze gesprekken vaker te voeren kunnen handvatten mogelijk helpen om professionals, vrijwilligers maar ook naasten inspiratie te bieden om vaker in gesprek te gaan over talenten en eventueel aanvullende acties in te zetten.

De medewerkers en partners van *invisible talents* werken naast de praktische invulling van dergelijke handvatten, ook aan de bewustwording binnen organisaties, teams die in hun werk met ouderen te maken hebben. Dat is een belangrijke stap voordat professionals concreet met dit onderwerp aan de slag kunnen. Benieuwd naar in hoeverre uw organisatie bewust omgaat met de talenten van ouderen? Doe de online zelfevaluatiETOOL op <https://www.invisible-talents.eu/online-test/>.

"Everyone has something to contribute to this world. It's just a matter of being given the opportunity to do so." – In **visible talents** (2017-2020)

Auteurs

Sybrit van den Berg

Sybrit van den Berg is Toegepast Gerontoloog in opleiding en studentonderzoeker voor *invisible talents*.

Franka Bakker

Franka Bakker is associate lector bij het Lectoraat Innoveren met Ouderen aan Hogeschool Windesheim te Zwolle.

Chloe Butler

Chloe Butler is projectassistent *invisible talents* (Nederland).

Laura Christ

Laura Christ is sociaal gerontoloog en projectleider *invisible talents* (Nederland).

Literatuurlijst

1. Invisible Talents. (2019). *Factsheet invisible talents!* Wenen: Queraum Cultural and Social research.
2. RIVM. (2018). *Maatschappelijke participatie; Actief meedoen in de samenleving*. Den Haag: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
3. van den Berg, S. (2020). *(H)erkennen en aanmoedigen van talenten van 80-plussers*. Zwolle: Hogeschool Windesheim.
4. Vreeman, C., & van Oosten, G. (2018). *(in)visible talents 80+; Adviesrapportage Verbeteren van de Zorg*. Zwolle: Hogeschool Windesheim.